

A hír mellé:

A nemzeti és etnikai kisebbségi törvény, valamint a választójogi törvény módosításának előkészítése a kisebbségek képviselőinek bevonásával folyik egy ideje. Ebből a folyamatból a hazai magyarörménység érdekképviselete sajnálatos módon id. Aján Gergely elnök magatartása miatt kirekesztődött. Az elnök ugyanis - mindennemű felhatalmazás nélkül - a hazai örménység érdekképviseletéről lemondott más országos kisebbségi elnökök javára, így az összetett hazai örménység speciális érdekérvényesítésére nem kerülhetett sor. Emellett az országos elnök semmiféle információt nem adott át sem az országos örmény testület, sem az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (mint a koalíciót vezető civil szervezet) részére. Ezután 2003. november elején hozzájárulás nélkül aláírta azt a megállapodást a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszterrel, amelynek alapján a törvénymódosítás végleges formában előterjesztésre kerül.

Így tehát a hazai történelmi örménység kirekesztődött abból a jogszabály-módosító folyamatból, amelyet 1995-től folyamatosan szorgalmazott, különleges helyzetéből fakadó érdekeire tekintettel.

Ezért az Országos Örmény Önkormányzat sem tudott eleget tenni azon törvényi kötelezettségének, hogy a jogszabály-módosítás különböző fázisában elkészült tervezeteket közgyűlésen megtárgyalja, véleményezze, a hazai örmény kisebbségi önkormányzatok és civil szervezetek véleményét bekérje, az így kialakított álláspontját a törvényelőkészítők felé továbbítsa. Ennél fogva az országgyűlés elé kerülő törvénytervezetek a hazai örménység véleményét, érdekeit nem tükrözhetik.

Ebben az ügyben az EÖGYKE frakció álláspontját Szongoth Gábor alelnök és Fancsali János, a Törvénymódosítási ad-hoc Bizottság elnöke (mindkettő az Országos Örmény Önkormányzat képviselője) e tárgyban a hivatalos szervek tudomására hozta.

*****

Olvasom...

...Kabdebó Lóránt „Hol is lettem magyarörmény?” című cikkét. Már az első sorok után bekattan, hogy valamikor Miskolcon - talán a MAMEK-en vagy más konferencián - találkoztam nevével. Akkor (a nevét olvasva, s valahonnan az emlékek mély tengeréből felbukkanó nevek alapján), már-már majdnem biztos voltam abban, amit, most írása is megerősít: szamosújvári. Egyszerre, minden sorával hazavarázsol, haza, hiszen számomra is az induló pont szülővárosom - Szamosújvár. Hej, milyen távolra kerültem!

Élvezettel olvasom, mert (közben képzeletben majd 600 km repülök) majd minden sora ismerős: a Salamon templom, Vasasszentivány, a Cegei tó. Barcsay Jenő (nevével a szomszédban lakó Mariska néninél, a művész húgánál találkoztam először). Amikor a híres szamosújváriakról mesélt Gabányi Jani bácsi, nagy mesemondó volt (talán egyszer, rábírom unokaöcsémet Rácz Öcsit, írja meg annak a Magellán találkozóinak hites történetét, amelyről annyi mindent meséltek, meséltünk), mindig is szólt Barcsayról. Húgom anatómiai atlasza volt az a maradandó élmény, amelyre még a mai napig is jól emlékszem.

Mesére éhes gyermek voltam, ezért a negyvenes évek végén, az ötvenes években annyi mindent megjegyeztem Szamosújvárról, hogy még mai napig el tudnám sorolni: melyik volt az Aján malom, melyik a Papp Guszti féle malom (senki Szamosújváron nem azt mondta, hogy Dr. Papp Gusztáv). Mai nap is sokszor álmomban - végigsétálok a felső második és harmadik utcán (van talán valaki, ki nem hallott arról, hogy a szebeni General Kommandón tervezték meg a

vároست?) és még több mint 50%-ban megmondom, kié volt a ház. A Víz utca és a negyedik utca nem maradt meg olyan élénken az emlékezetemben.

Nemrég, a negyven éves érettségi találkozómnk előtt, Héjjas Tucival sétáltunk a Víz utcán és emlékeztünk az öreményekre. Miért van úgy, hogy a távolról jött ember mindig túl korán érkezik? Mikor mi a régi iskola előtt találkozunk, Laping Miki akkor ballag haza a kertből, hogy a találkozóra készülődjön.

Ebben a házban lakott Papp István doktor úr, aki gipszbe tette „szalutálásra” lendülő jobb kezem, mielőtt anyám jól „elnáspágot”, hogy ne fájjon. Történt ugyanis, hogy az 1000 literes hordóra ládát, arra pedig fáskosarat rakva építettem meg a „tankot”. A pajtásaim közül senki sem mert oda felmászni, én voltam az, aki felugortam, „szalut Moszkvát” kiáltottam, s majd a magasból alászálltam, és közben a lendülő jobbkarom a testem alá került.

Itt lakott Bodor Gabi bácsi, ott pedig Násék, itt volt a ferences zárda melletti óvoda és iskola, mely a „modernizáció” áldozatául esett, ma már hiába is kérné vissza az egyház, lebontották. Amott a Dr. Salak György klinikájára beköltözött milícia, a mai rendőrség jogelődje, mellette a Dajbukát-féle ház.

Olvastam - nagyot ugrottam, amikor Dr. Minorich Albert nevéhez értem.

- Nem lehet, hogy az én memóriám rossz! - Úgy emlékszem, hogy nem főszolgabíró, hanem „csak” szolgabíró volt.

Előkeresem a régi papírok közül azt a listát, amelyet Dr. vitéz Horváth Kázmér polgármester 1941 május 30-i jelentéséhez csatolt. Ezen a listán az 1919 utáni román hatóságok tartották nyilván a Magyarországra távozott személyeket. E szerint: Dr. Minorich Albert szolgabíró volt, a főszolgabíró pedig Keceli László.

(Ide másolnám az egész listát, de 82 nevet tartalmaz, gondolom jobb, ha csak csatolom.) - (lapunk pedig helyhiány miatt nem közölheti - a szerk.)

Ha már az utolsó, illetve első szolgabírónál vagyunk, egy derűs dologgal zárnam: a következő műsorral fogadták az öréménymagyarok, akarom mondani a magyarörmények 1940 szeptember 9-én a honvédhadsereget Szamosújváron. Sokan vannak, akikben még elevenen él az emlék.

Himnusz - énekelték az egyesített énekkarok Dr. Pongrátné Lengyel Anna vezényletével. Beszédet mondott Duha Kristóf nyugalmazott helyettes polgármester; őreá nem emlékszem, de a Duha családról sokat mesélt anyu. Lengyel Zoltán apostoli kormányzó mondott beszédet az örmény katolikus szertartású római katolikusok és az örmény származású magyarság nevében; igen jól emlékszem a kormányzó úrra, a Kovács testvérek nagybácsikájára, csendes szavú okos ember volt. Péter Lokody Gergely (van-e ki névre ne emlékezne) a latin szertartású római katolikus magyarok nevében szólt; sokan jártunk a ferencesekhez óvodába, iskolába. Lesz, aki e sorokat olvasva még kiegészít.

Lőrincz János református esperes üdvözölte a honvédeket a protestáns magyarok nevében; Dr. Balibán Virgil (Dr. Virgil Baliban) a görög katolikus püspöki vikárius a görög katolikus románok képviseletében szólt; valamikor görög katolikus püspökség volt Szamosújváron, de a két világháború között azt Kolozsvárra költöztették.

Giurgiuca Dumitru (talán sokan nem tudják, hogy a dési származású román asztalitenisz-bajnok Dorin Giurgiuca apja) a görög keleti (ortodox) románság nevében köszöntötte a honvédhadsereget; a helybéli magyarság és a magyar kultúrintézmények képviseletében Gábor József beszélt; bárhog is erőltetem az emlékezetem, az ő neve mellé nem kattan be semmi.

Tellmann József tanár úr a tűzharcosok és hadirokkantak nevében mondott üdvözlő szavakat; neves ember volt, az alsó harmadik utcában laktak, családjára, fiára és lányára elfogultan, kedvesen emlékezem. Akkor is úgy mondták, hogy magyar-örményiség: őket képviselte Dr. Pongrátz Ernő beszéde; a magyar iparosok nevében Flórián Tibor beszélt, Szóts Béláné a magyar

iskola és a magyar nők nevében köszöntötte a honvédséget; Dr. Lénárd Bálintné a magyar anyák nevében mondott istenhoztát; a magyar lányokat képviselte Juhász Erna köszöntője; Ambrus Jenő a magyar fiúk nevében szólalt; két szavalat hangzott el: Horváth Katinka és Lénárd Bálint; Áján Baba és Begidsán Éva alkalmi verssel fogadta a honvédeket; Begidsán Ferenc vezényelte az egyesített énekkarokat: a Szózat hangzott el.

Tovább sétálva Tucival felemlítettük: „hol van már a lábasház”, az örmény templom kerítése a 12 apostollal? Azok a város iparosításának estek áldozataul. Néha az iparosítás álcája mögé más indokok is sunyin megfértek. Perint mézárszéke volt a lábasházban; egy szőnyegszövő, és egy asztalosműhely képe rémlik fel. A sarokról a főtérre, a Salamon templomra, a felső második utcára nyílt rálátás. Tuci kérdezte:

- Emlékszel-e még arra a híres Osztían Tódor féle viccre, amikor a város leghíresebb csizmadiáját és szabóját elhívta a vasárnapi mise utánra, hogy találkozzanak egy megrendelés végett?

Feleltem:

-A tizenkét apostolra rendelt csizmát, ruhát!

Emlékeztünk, beszélgettünk, vajon maradt-e otthon valaki, örmény gyökerű, aki felkutatná, összeszedné kisvárosunk közelmúltját, vállalná az egykori örmény város 1944 utáni történéseit, hitelesen dokumentálva. A lábasház, az Örménymúzeum, a régi épületek homlokzatáról eltávolított címerek, a városházáról kidobott levéltár, az emberi sorsok - megérdemelnének néhány sort.

Dr. Kegyes Csaba

*****

Bende Miklós

Egy kis szegedi családragény...

Ilyenkor, karácsonyi időben felidézi az ember egykori kedves karácsonyok emlékét - ezek leginkább gyermeki emlékek. Én gyermek- és ifjúkoromat nagyapám védő szárnyai alatt, az ő szegedi lakásában töltöttem. Számomra ez az időszak egy éveken áttartó karácsony volt. Nem csoda, ha most nagyapóról emlékezem s fellapozom „Életrajzi Krónikámnak” a szegedi korszakomról szóló fejezeteit.

Születtem 1921 május 13-án, pénteken 13 órakor Szegeden az Oroszlán utcában, a Sas udvarban. Ez nem vicc! Tekintve, hogy a háború utáni években sok egyéb hiány mellett még pelenkahiány is volt, engem nagyapám kimosott térképeibe csomagoltak, amelyek akkor kiváló minőségű vászomból készültek. Feltehetően innen ered a földrajz iránti feltűnő érdeklődésem. Egy kiskutya és egy macska együtt őrizte álmomat. Anyukám tánctanárnő, apukán színész, nagybátyám színigazgató volt. Ez behatárolta jövőmet - én minden lehetek, csak a színház tájkára ne menjek.

Anyukám 19 éves kislánként szerzett tánctanárnői diplomát és tánciskolát nyitottak neki az Oroszlán-utcai lakásban. A családi legenda szerint volt egy nagy babája, amely az előszobában trónolt és mindég úgy volt öltözve, ahogy anyukám. Így a tánciskolába érkező növendékek már előre tudták, milyen ruhában fogadja őket a „szigorú” tanárnő. Persze, ő valóban szigorú mestere volt a tánc- és illemtannak. Apukámat is úgy ismerte meg, hogy mint a harcterről frissen hazaérkezett katona, nyeglén állt a táncparkett szélén, anyukám szigorúan - de feltehetően lányos zavarában - rászólt: Vegye ki a zsebét a kezéből.

Ez a mondat eldöntötte sorsukat, a Bende Antal rendőrkapitány fia és Jakabffy Lajos kataszteri